

C E N T A R   Z A
D E M O K R A T S K U
T R A N Z I C I J U

PARLAMENTARNI VODIČ

PARLAMENTARNI VODIČ

Izradu ove publikacije su omogućili:

Podgorica, 2006.

Naziv publikacije

Parlamentarni vodič

Izdavač

Centar za demokratsku tranziciju
Bratstva i jedinstva 65/II,
81 000 Podgorica, Crna Gora
tel/fax: + 381 60 10 50
e-mail: cdtmn@cg.yu
www.cdtmn.org

Za izdavača

Marko Čanović

Urednici drugog dopunjenog izdanja

Dragan Koprivica, Milena Jovanović i Milica Kovačević

Fotografije Skupštine RCG

Božo Todorović

Prevod

Ana Kovačević – Kadović

Prepress i grafički dizajn

Blažo Crvenica

Štampa

Stefani '91

Tiraž

1500 primjeraka

SADRŽAJ

PREGOVOR	5	4. USTAV O SKUPŠTINI	30
1. CENTAR ZA DEMOKRATSKU TRANZICIJU	6	4.1. Skupštinske procedure regulisane Ustavom	32
1.1. Naša "lična karta"	8	5. UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA SKUPŠTINE	34
2. ISTORIJAT CRNOGORSKOG PARLAMENTARIZMA	10	5.1. Predsjednik i potpredsjednik Skupštine	36
2.1. Crnogorska skupština prije 1905. godine	12	5.2. Radna tijela Skupštine	37
2.2. Skupština iz 1905. godine	13	5.3. Klubovi poslanika	41
2.3. Crnogorska skupština u periodu 1906 – 1915. godine	14	6. SKUPŠTINA I VLADA	42
2.4. Period između dva svjetska rata	16	6.1. Parlamentarna kontrola izvršne vlasti	44
2.5. Crnogorska skupština poslije II Svjetskog rata	16	IZVORI	48
2.6. Zgrada Skupštine Republike Crne Gore u Podgorici	19		
3. GRAĐANI I PARLAMENT	22		
3.1. Uticaj građana i civilnog sektora na rad zakonodavne vlasti	24		
3.2. Reforme Skupštine RCG	25		
3.3. Parlamentarni program CDT-a	27		

■ ulaz u Skupštinu RCG

■ Plenarna sala

PREDGOVOR

Poštovani,

pred vama je drugo dopunjeno izdanje "Parlamentarnog vodiča" Centra za demokratsku tranziciju (CDT). Ova publikacija je nastala kao plod rada naših koordinatora, partnera iz Skupštine RCG, kolega iz podgoričke kancelarije Nacionalnog demokratskog instituta (NDI) i donatora *SlovakAid-a* i *East-West* projekta parlamentarne prakse.

Vodič ima za cilj da širem auditorijumu pruži najvažnije informacije o rukovodstvu, organizaciji i načinu rada Skupštine RCG, poslaničkim klubovima, istorijatu crnogorskog parlamentarizma, kao i ostalim značajnim pitanjima koja se tiču rada ove značajne institucije.

Željeli smo, takođe, poboljšati komunikaciju građana i parlamenta publikovanjem informacija o mogućnostima da građani posjete Skupštinu RCG ili direktno kontaktiraju poslanike koje su birali, kao i da damo našu ocjenu nivoa reformi na kojem se Skupština RCG trenutno nalazi i predočimo dalje korake njenog razvoja.

Posebno nam je zadovoljstvo što će drugo, znatno unaprijeđeno izdanje ove publikacije, ugledati svjetlost dana u godini kada slavimo stogodišnjicu crnogorske ustavnosti i parlamentarizma.

Na kraju, veliku zahvalnost dugujemo svima koji su na direktan ili indirektan način pomogli izdavanje ovog, kao i prethodnog izdanja "Parlamentarnog vodiča". Ostajemo otvoreni da prihvatimo sve vaše sugestije i predloge u cilju poboljšanja ove publikacije.

S poštovanjem,

CDT

Podgorica, 2006.

■ detalj iz Skupštine RCG

C E N T A R   Z A
D E M O K R A T S K U
T R A N Z I C I J U

1. CENTAR ZA DEMOKRATSKU TRANZICIJU

- Građansko nadgledanje izbora
  - Parlamentarni program
- Zakonodavna tijela i građani
  - Prvi put biram
  - Mreža "Akcija"

1.1. NAŠA "LIČNA KARTA"

Centar za demokratsku tranziciju je nevladina organizacija osnovana u saradnji sa Nacionalnim demokratskim institutom (NDI) 2000. godine, s ciljem da pozitivno utiče na primjenu demokratskih standarda i unapređivanje demokratskih procesa u crnogorskom društvu kroz monitoring i evaluaciju izbora, i promoviše pozitivne vrijednosti i načela razvijenih zapadnih demokratija.

Nedemokratska atmosfera na izborima ukazivala je na neophodnost involviranja civilnog sektora u izborni proces kao i njegovu demistifikaciju. Iz tih razloga, kao i zbog specifične političke situacije, opredijelili smo se da CDT u svom radu prevashodno posveti pažnju monitoringu izbora. Naravno, pored naših zalaganja za demokratske izbore, zalažemo se i za unapređenje ljudskih prava, prava nacionalnih manjina, povećanje transparentnosti legislativnog procesa, kao i uključivanje najšireg sloja građana u ostvarivanje svojih političkih i građanskih prava.

Prvi projekat građanskog nadgledanja izbora CDT je sproveo u septembru 2000. godine, prateći regularnost saveznih izbora. CDT je, od tada, sproveo kampanje građanskog nadgledanja svih izbora u Crnoj Gori i to:

- vanrednih parlamentarnih izbora (april 2001),
- lokalnih izbora (maj 2002),
- parlamentarnih izbora (oktobar 2002),
- predsjedničkih izbora (22. decembar 2002 – 11. maj 2003),
- vanrednih lokalnih izbora u crnogorskim opštinama 2004/2005.

Aktivnosti CDT-a, u sklopu monitoringa izbornih procesa, koordinira osoblje centralne kancelarije u Podgorici, a operativni dio posla obavlja 6 regionalnih i 30 opštinskih koordinatora i preko 1000 obučениh volontera.

Paralelno prebrojavanje glasova (eng. *Paralell Vote Tabulation*) – PVT je statistička metoda koju CDT koristi za projekciju izlaska i konačnih rezultata izbora, na osnovu slučajnog reprezentativnog uzorka. Najveći uspjeh (sa greškom od 0,5%) smo postigli na parlamentarnim izborima oktobra 2002. godine, kada smo, za rekordnih 55 minuta nakon zatvaranja biračkih mjesta, saopštili izborne rezultate. Koristeći ovaj metod, precizne rezultate saopštavali smo i prilikom praćenja svih izbornih procesa na teritoriji Crne Gore.

Sva zapažanja i analize javno smo objavljivali i sa njihovim sadržajem upoznavali relevantne domaće i strane institucije i predstavnike.

U saradnji sa Nacionalnim demokratskim institutom iz Vašingtona (NDI) učestvovali smo kao posmatrači na opštim izborima u Bosni i Hercegovini aprila 2000. godine. Takođe, naši predstavnici su nadgledali i regularnost parlamentarnih izbora u Srbiji 2000. godine.

U okviru posmatračkih misija OEBS-a, predstavnici CDT-a su nadgledali predsjedničke izbore u Bjelorusiji 2002. godine, parlamentarne izbore u Azerbejdžanu 2003. i predsjedničke izbore u Makedoniji 2004. godine.

CDT je jedan od osnivača Evropske mreže organizacija za nadgledanje izbora – ENEMO. U okviru ENEMO posmatračkih misija nadgledali smo predsjedničke izbore u Ukrajini 2004. godine. ENEMO misija je bila najveća međunarodna posmatračka misija u Ukrajini i evaluirala je izborni proces u skladu sa internacionalnim standardima za demokratske izbore. Predstavnici CDT-a su participirali i u ENEMO monitoring misijama u Kirgistanu 2005. (parlamentarni i predsjednički izbori) i Albaniji 2005. (parlamentarni izbori).

Od 2005. godine, CDT realizuje projekat "Prvi put biram" koji ima za cilj da doprinese demokratskom, slobodnom i fer izbornom procesu u Crnoj Gori kroz edukaciju novih birača o izbornom sistemu i proceduri glasanja, da poveća aktivno učešće mladih u političkim procesima i društvenom životu Crne Gore i da promoviše obrazovanje iz oblasti političkih prava u crnogorskim školama.

CDT od jula 2001. godine realizuje program "Otvoreni parlament", u saradnji sa Skupštinom Republike Crne Gore i Nacionalnim demokratskim institutom (NDI). Cilj programa "Otvoreni parlament" je upoznavanje građana sa načinom funkcionisanja Skupštine RCG, povećanje transparentnosti njenog rada, kao i učešća građana u parlamentarnim aktivnostima.

"Zakonodavna tijela i građani: jačanje demokratskih institucija i građanskog društva na Zapadnom Balkanu" je program koji ima za cilj da pomogne parlamentima i nevladinim organizacijama zemalja Zapadnog Balkana da poboljšaju funkcionisanje demokratskih institucija i učešća građanskog društva u procesu odlučivanja. Učesnici u programu su poslanici i službenici parlamenata i predstavnici NVO-a iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije i Crne Gore i Kosova, kao i članovi holandskog parlamenta i parlamenata drugih evropskih država. CDT je lokalni partner za implementaciju *East-West* projekta parlamentarne prakse u Crnoj Gori.

U saradnji sa nevladinom organizacijom *Občianske oko* iz Slovačke, CDT realizuje projekat "Građani za bolje zakone" u okviru kojeg je priređena ova publikacija.

Centar za demokratsku tranziciju je član crnogorske mreže nevladinih organizacija "Akcija", koja, kroz niz aktivnosti, programa i projekata, podstiče javnu podršku reformama u Crnoj Gori, uključujući intenziviranje zakonodavnih promjena i implementaciju reformske regulative.

■ operateri u PVT centru CDT-a

2. ISTORIJAT CRNOGORSKOG PARLAMENTARIZMA

- Zetski dom
- Ustav Knjaževine Crne Gore
- Vladin dom
  - CASNO
- Crnogorska narodna skupština
  - Arhitektura
  - "Sutjeska" Petar Lubarda

2.1. CRNOGORSKA SKUPŠTINA PRIJE 1905. GODINE

Opštencrnogorski zbor ili zborovi glavara, istorijski gledano predstavljali su tijela predstavničkog karaktera, odnosno vrstu opštenarodne skupštine. Oni su održavani od XVII vijeka. Smatra se da su opštenarodne skupštine, tj. opštencrnogorski zborovi, po nekom nepisanom pravilu, od vremena vladike Danila (1697–1735) održavani jedanput godišnje o Petrovudne. U crnogorskom plemenskom društvu skupštine su bile važan faktor u rješavanju niza zajedničkih pitanja. Međutim, svojim odlukama, one nikada (ili skoro nikada) nijesu mogle da ostvare čvrsto međuplemensko jedinstvo za neku značajniju akciju, niti da u institucionalnom smislu prerastu u organ državnog odnosno natplemenskog karaktera.

Mitropolit Petar I Petrović je, nakon donošenja Zakonika 1798. godine, formirao organe vlasti, među kojima i Praviteljstvo suda crnogorskog i brdskog. Praviteljstvo suda crnogorskog i brdskog predstavljalo je prvu ustanovu sa elementima državnog organa. Vršilo je prevashodno sudsku, ali je ostvarivalo i neke druge oblike upravne vlasti. Otuda po svojim osnovnim obilježjima ono nije predstavljalo parlamentarno tijelo u klasičnom smislu, ali s obzirom da je birano na plemenskom principu i bilo sastavljeno od plemenskih glavara može mu se pripisati i takav karakter.

U vrijeme vladavine Petra II Petrovića Njegoša (1830–1851), krajem 1831, u krupnim državnim reformama izvedenim posredstvom ruskih izaslanika Ivana Vukotića i Mateja Vučićevića, ustanovljen je Senat. U funkciji najvišeg zemaljskog organa, Senat je vršio sudsku i upravnu vlast, predstavljajući snažan oslonac u jačanju državnog poretka. Međutim,

ni tada, a ni kasnije, Senat nije imao svojstvo vrhovnog organa vlasti. Vrhovna vlast bila je koncentrisana u rukama vladike, a kasnije knjaza.

U literaturi Senat se ocjenjuje kao prva ustanova u Crnoj Gori koja je i formalno i faktički imala obilježja državne institucije.

Godine 1837. izvršena je reforma Senata. Za predsjednika je izabran Pero Tomov, vladičin brat, a za potpredsjednika Đuro Savov Petrović. Senat je tada imao 14 članova i bio "nosilac i vršilac triju najviših zvanja", tj. zakonodavne, izvršne i sudske vlasti. Reformama iz 1879. poslovi koje je do tada obavljao Senat prenijeti su na tri novoustanovljena tijela: Državni savjet, Ministarstvo, Veliki sud.

Državni savjet sačinjavali su ministri, mitropolit i druga visoka lica koja je imenovao knjaz. Osim savjetodavne njegova glavna funkcija se sastojala u zakonodavnoj djelatnosti, tj. u izradi osnovnih zakona i pretresanju pojedinih zakonskih predloga koje su mu pojedini ministri podnosili, a koje je konačno donosio i proglašavao knjaz. U novom konceptu Državni savjet je trebalo da bude zakonodavno tijelo i najviša državna vlast.

Crna Gora je poslije rata 1876 – 1878. godine više nego udvostručila svoju teritoriju. Oslobođeni su gradovi Nikšić, Kolašin, Spuž, Podgorica, Bar i Ulcinj, čime je Crna Gora dobila izlaz na Jadransko more.

Krajem XIX i početkom XX vijeka razvijena je značajna zakonodavna aktivnost. Običajno pravo je zamijenjeno pisanim zakonima.

Među donijetim zakonima posebno se ističe Opšti imovinski zakonik za Knjaževinu Crnu Goru dr Valtazara Bogišića, koji je preveden na mnoge jezike i koji može poslužiti kao izvanredan primjer uspostavljenog sklada između tradicije i savremenosti.

To je vrijeme kada na Cetinju otvaraju svoja poslanstva Rusija, Austro-Ugarska, Francuska, Engleska, Italija, Srbija, Turska, Bugarska, Grčka, Njemačka i SAD.

2.2. SKUPŠTINA IZ 1905. GODINE

Brojni unutrašnji i spoljni faktori uticali su da knjaz Nikola 1905. godine donese Ustav za Knjaževinu Crnu Goru. U Lučindanskoj proklamaciji upućenoj narodu on će, između ostalog, reći: "Kad je čovjek član prosvijećenog čovječanstva, on i slobodan građanin mora biti. Mi ćemo se za to poslužiti primjerima prosvijećenih i od nas naprednijih naroda i što god se iskustvom tamo bude dokazalo da je bolje u njihovom političkom životu, nego li u ovom našem patrijarhalnom režimu, mi ćemo to polagano primjenjivati na naš život".

■ Zetski dom na Cetinju

ZETSKI DOM

"U srijedu, 31. oktobra 1906, u 9 sati, sastala se na Cetinju u Zetskom domu prva crnogorska Narodna skupština izabrana po odredbama Ustava".

"Ja se nadam, da će Narodna Skupština izaći na susret Mojoj Vladi da se ovi zadaci izvrše, da se još više podigne ugled drage nam otadžbine, da se još više potkrijepi za vršenje zadataka, koji su joj istorijom namijenjeni". (kralj Nikola 6. novembra 1906, na prvoj redovnoj svečanoj sjednici Narodne skupštine).

Zgrada Zetskog doma nije planski radena za crnogorski parlament. Sagrađena je u periodu od 1884. do 1888. godine, kao "velika zgrada, u kojoj će biti smješteno pozorište, muzej i čitaonica". Konačno je završena tek 1896. Projektovao je, u neoklasicističkom stilu, arhitekta Josip Slade. Radili su je vješti majstori iz Boke Kotorske.

Crnogorski parlament se sastajao u Zetskom domu do 1910. godine.

Izbori za Narodnu skupštinu održani su 14. (27) novembra 1905. godine. Neposredno su birana 62 poslanika, dok je 14 poslanika u Skupštinu ulazilo po položaju (virilni poslanici). Kako nijesu postojale političke partije, na izborima su pobjeđivali oni koji su imali lične ili porodične zasluge, ali često i oni čije je bratstvo i pleme bilo brojnije. Izabran je i znatan broj mladih, školovanih ljudi.

Narodna skupština je bila jednodomna. Za narodnog poslanika je mogao biti izabran samo crnogorski državljanin, koji stalno živi u Crnoj Gori i ima navršenih 30 godina života. Narodni poslanici su se birali na četiri godine, a Narodna skupština se obnavljala u potpunosti, po isteku njenog mandata, ili po raspuštanju prije isteka mandata.

2.3. CRNOGORSKA SKUPŠTINA U PERIODU 1906 – 1915. GODINE

U skladu sa Ustavom i Zakonom o izborima narodnih poslanika, u Crnoj Gori su 27. septembra 1906. godine održani izbori. Za predsjednika Narodne skupštine je izabran vojvoda Šako Petrović. Prva sjednica Skupštine održana je 31. oktobra 1906. godine.

U Narodnoj skupštini je osnovan Klub narodnih poslanika koji je poslužio kao osnov za formiranje Narodne stranke, prve političke stranke u Crnoj Gori. Za predsjednika Kluba izabran je predsjednik Narodne skupštine, vojvoda Šako Petrović.

Skupština izabrana za period od 1906. do 1909, raspuštena je 9. jula 1907. godine.

Narodna skupština je za svaki saziv birala predsjednika tajnim glasanjem.

Narodnu skupštinu je sazivao knjaz.

Knjaz je mogao raspustiti Narodnu skupštinu, ali država nije mogla biti bez Skupštine duže od šest mjeseci. Skupština nije bila nosilac ustavotvorne vlasti, već je ona u cjelini pripadala knjazu.

Sljedeći izbori održani su 31. oktobra 1907. godine. Na izborima nije učestvovala Narodna stranka.

Narodna skupština se sastala 21. novembra 1907. godine. Na sljedećoj sjednici održanoj 27. novembra Skupština je izvršila verifikaciju mandata. Za predsjednika Skupštine izabran je istaknuti pravnik Labud Gojnić.

Na zasjedanju održanom 14. decembra 1908. godine za predsjednika Skupštine izabran je inženjer Marko Đukanović, koji je ponovo izabran za predsjednika 1. decembra 1909. godine.

■ Vladin dom na Cetinju

Pravnik Milo Dožić izabran je za predsjednika Narodne skupštine 1. decembra 1910. godine.

Rad Skupštine za period 1907 – 1911. zaključen je 12. februara 1911. godine.

Izbori za novi saziv Skupštine održani su 27. septembra 1911. godine. Prvi prethodni sastanak novoizabrane Crnogorske narodne Skupštine održan je 1. decembra 1911. godine. Na drugom prethodnom sastanku za predsjednika Skupštine izabran je Jovan Plamenac, koji je već bio ministar prosvjete i unutrašnjih poslova i kasnije predsjednik izbjegličke vlade, regent i vođa Božićnog ustanka.

Iako je Narodna skupština bila izabrana za period od 1911 – 1914. godine, ona se od 1912. godine, zbog balkanskih ratova, nije više sastajala.

Skupština je raspuštena ukazom kralja Nikole 25. oktobra 1913. godine, a izbori za Skupštinu od 1914 – 1917. zakazani su za 11. januar 1914. godine.

VLADIN DOM NA CETINJU

Vladin dom na Cetinju je konstruisao italijanski arhitekta Ćezare Avgusto Koradini. Kamen temeljac je postavljen 7. juna 1909. godine, a svečano je otvoren 15. avgusta 1910. godine prilikom proglašenja Crne Gore za kraljevinu.

Vladin dom je namjenski projektovan "za knjaževsku vladu i ostala nadleštva na Cetinju".

Zgrada Vladinog doma je, u vrijeme kada je sagrađena, bila najveći objekat i prvo zdanje rađeno od armiranog betona u Crnoj Gori. Radili su je, u neobaroknom stilu, strani majstori. Na pročelju fasade je veliki časovnik, a pored njega su figure muškarca (Dan) i žene (Noć), po uzoru na Mikelandelovu grobnicu Medičijevih iz Firence. Ispod časovnika su figure boginja Flore i Minerve.

U zgradi Vladinog doma je, decembra 1915. godine, održano posljednje zasjedanje parlamenta Kraljevine Crne Gore.

Od 1918. godine bila je poznata kao Dom slobode.

Prvi prethodni sastanak Crnogorske narodne skupštine, izabrane 11. januara 1914. godine, održan je 28. januara. Na drugom sastanku usvojen je izvještaj Verifikacionog odbora i izabran predsjednik Skupštine. Za predsjednika je izabran Milo Dožić.

Povodom objave rata Austro-Ugarske Srbiji, Crnogorska narodna skupština sastala se u vanredno zasjedanje 1. avgusta 1914. Crna Gora je objavila rat Austro-Ugarskoj 6. avgusta 1914. godine.

U toku rata Crnogorska narodna skupština nije sazivana, sve do 25. decembra 1915. godine, kada je, u već kritičnoj situaciji za Crnu Goru, sazvana u vanredno zasjedanje. Na tajnoj sjednici, održanoj 26. decembra, Vlada je zatražila "odriješene ruke" za dalji rad. Međutim, Vladi je iskazano nepovjerenje i ona je podnijela ostavku. Nova vlada je sastavljena 2. januara 1916. godine.

Na sjednici od 4. januara 1916. godine Skupština je usvojila rezoluciju u kojoj se ističe riješenost da se istraje "u borbi do konačne pobjede, u koju nikada nijesmo sumnjali". Crnogorska narodna skupština je istog dana raspuštena i više se nije sastala, jer je Crna Gora okupirana.

2.4. PERIOD IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Novembra 1918. godine održana je tzv. Podgorička skupština na kojoj su donijete odluke o detronizaciji crnogorske dinastije Petrovića i o prisajedinjenju Crne Gore Srbiji u zajedničku državu – Kraljevinu Jugoslaviju, pod srpskom dinastijom Karađorđevića.

Od stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1. decembra 1918. godine (od 5. oktobra 1929. Kraljevine Jugoslavije), Crna Gora nije postojala kao posebna administrativna jedinica, već se nalazila u sastavu Zetske oblasti, odnosno kasnije Zetske banovine. U jugoslovenski parlament, koji je brojao preko 300 poslanika, iz Crne Gore je birano 8 do 10 poslanika, koji su bili podijeljeni u nekoliko partija.

2.5. CRNOGORSKA SKUPŠTINA POSLIJE II SVJETSKOG RATA

Prvi izbori u Crnoj Gori poslije II svjetskog rata održani su 3. novembra 1946. godine, kada je izabrana Ustavotvorna skupština, koja je 31. decembra 1946. godine donijela Ustav NR CG, a nakon toga nastavila mandat kao Narodna skupština do sljedećih izbora 1950. godine.

CRNOGORSKA NARODNA SKUPŠTINA

IV zasjedanje CASNO-a, održano na Cetinju 15 – 17. aprila 1945. u zgradi Zetske banovine. Na ovom zasjedanju CASNO je pretvoren u Crnogorsku narodnu skupštinu, "najviši organ narodne vlasti i zakonodavni organ Federalne Crne Gore".

U jednoj od dvorana hotela Crna Gora, koja je uređena i adaptirana za potrebe Narodne skupštine, 15. decembra 1953. održana je prva sjednica Republičkog vijeća novoizabrane Narodne skupštine.

■ Titograd 50-tih godina XX vijeka

Do izbora Ustavotvorne skupštine funkciju narodnog predstavničkog organa (Skupštine) vršila je Narodna skupština NR CG koju su sačinjavali vijećnici ZAVNO Crne Gore i Boke, konstituisanog u Kolašinu novembra 1943. godine. ZAVNO je jula 1944. godine pretvoreno u Crnogorsku antifašističku skupštinu narodnog oslobođenja (CASNO). CASNO je aprila 1945. godine pretvorena u Crnogorsku narodnu skupštinu, a ova februara 1946. godine u Narodnu skupštinu NR CG.

Skupštinski sistem u Crnoj Gori, uspostavljen njenim Ustavom, kao i ustavima federacije i drugih pet republika, ustanovljen

je u dva vida: 1946 – 1974 – skupštinski političko-predstavnički i 1974 – 1992 – skupštinski delegatski sistem.

Od 1945. do 1990. godine crnogorska skupština je bila jednopartijska.

Prvi višestranački izbori u Crnoj Gori nakon II svjetskog rata održani su 1990. godine.

Poslije II svjetskog rata do parlamentarnih izbora oktobra 2002. godine u Crnoj Gori je bilo 19 izbora za Skupštinu, s tim što je od 1963. do 1967. godine svake druge godine birana jedna polovina poslanika (1965. i 1967).

MANDATI (SAZIVI) CRNOGORSKIH SKUPŠTINA POSLIJE II SVJETSKOG RATA

1) do novembra 1946. godine
Crnogorska narodna skupština –
Narodna skupština NR CG

2) novembar 1946 – oktobar 1950.
Ustavotvorna – narodna skupština
(jednodomna)

3) novembar 1950 – novembar 1953.
Narodna skupština (jednodomna)

4) decembar 1953 – mart 1958.
Narodna skupština (dvodomna)

5) april 1958 – jun 1963.
Narodna skupština (dvodomna)

6) jun 1963 – april 1969.
Skupština SR CG (petodomna);
svake druge godine (1965. i 1967)
birana je jedna polovina poslanika

7) maj 1969 – april 1974.
Skupština SR CG (petodomna)

8) maj 1974 – april 1978.
Skupština SR CG (trodomna)

9) maj 1978 – april 1982.
Skupština SR CG (trodomna)

10) maj 1982 – april 1986.
Skupština SR CG (trodomna)

11) maj 1986 – jun 1989.
Skupština SR CG (trodomna)

12) jun 1989 – decembar 1990.
Skupština SR CG (trodomna)

13) decembar 1990 – decembar 1992.
Skupština RCG
(jednodomna – višestranačka)

14) januar 1993 – novembar 1996.
Skupština RCG
(jednodomna – višestranačka)

15) novembar 1996 – maj 1998.
Skupština RCG
(jednodomna – višestranačka)

16) jun 1998 – april 2001.
Skupština RCG
(jednodomna – višestranačka)

17) maj 2001 – oktobar 2002.
Skupština RCG
(jednodomna – višestranačka)

18) oktobar 2002.
Skupština RCG
(jednodomna – višestranačka)

2.6. ZGRADA SKUPŠTINE REPUBLIKE CRNE GORE U PODGORICI

Arhitektura

Zgradu Skupštine Socijalističke Republike Crne Gore projektovao je arhitekta Ivan Zdravković. Radovi na njoj su završeni 1954. godine.

Rađena je pod uticajem arhitekture socijalističkog realizma.

S obzirom na to da je zgrada crnogorskog parlamenta nastala prije više od pedeset godina, danas njen prostor ne odgovara svim zahtjevima jednog savremenog parlamenta.

Unutrašnji izgled

U toku je rekonstrukcija suterena zgrade, u kome je planirano da bude smještena savremena biblioteka sa istraživačkim centrom.

U ovom dijelu zgrade nalazi se i restoran sa bifeom.

U prizemlju zgrade nalaze se: plenarna sala (u kojoj se održavaju zasjedanja crnogorskog parlamenta), Crveni salon (za sastanke, najčešće radnih tijela Skupštine) i prostorije u kojima su smješteni poslanički klubovi.

■ detalj iz Skupštine RCG

Takođe, u prizemlju zgrade se nalazi i "EU info pult" koji je otvoren 16. decembra 2003. Formiran je u saradnji sa Evropskom unijom sa ciljem da se poslanicima omogući lakši i bolji pristup informacijama o Evropskoj uniji, njenim institucijama, kao i državama članicama.

Na prvom spratu Skupštine nalaze se: kabinet predsjednika, kabinet generalnog sekretara, kao i prostorije u kojima je smještena administracija Skupštine.

Na drugom spratu su: kabineti potpredsjednika, Plavi salon (za sastanke), kao i renovirana konferencijska sala koja posjeduje najmoderniju savremenu tehniku za održavanje konferencija i seminara.

Na drugom spratu se nalaze i prostorije Republičke izborne komisije.

■ Sutjeska, ulje na platnu, 1955. godina, 209 x 504 cm

Umjetnička djela u Skupštini

U prostorijama Skupštine nalaze se slike Petra Lubarde, Dragana Karadžića, Voja Tatara, kao i ostalih eminentnih crnogorskih umjetnika.

Najznačajnije umjetničko djelo u Skupštini je slika Petra Lubarde (1907 – 1974) "Sutjeska" koja se nalazi u sali za plenarne sjednice. Ova, umjetnički veoma uspjeta kompozicija, simbolična je predstava otpora crnogorskog naroda fašizmu i njegove vjekovne borbe za slobodu.

U centralnom skupštinskom holu 2003. godine je postavljena spomen ploča povodom 200 godina Prvog crnogorskog Zakonika.

Takođe, u centralnom holu nalazi se spomen ploča postavljena 2005. godine povodom 100 godina crnogorske ustavnosti.

3. GRAĐANI I PARLAMENT

- Reforme Skupštine
- www.skupstina.cg.yu
- Tribine "Građani pitaju"
- Posjete građana parlamentu
  - *Internship* program

3.1. UTICAJ GRAĐANA I CIVILNOG SEKTORA NA RAD ZAKONODAVNE VLASTI

U zemljama koje su u procesu tranzicije i izgradnje demokratskih institucija, slobodni izbori i posredno učešće građana u vršenju vlasti preko svojih izabranih predstavnika rijetko su dovoljni da se ostvari vladavina prava. Zahtjev ostvarenja demokratske vladavine većine nalaže i unapređivanje političke kulture uz aktivno učešće građana i nevladinih organizacija u postepenoj izgradnji ustanova demokratske vlasti.

Ustav Republike Crne Gore u članu 2 propisuje da suverenost pripada građanima i da građani ostvaruju vlast neposredno i preko slobodno izabranih predstavnika. Pravo na neposredno ostvarivanje vlasti je, između ostalog, garantovano i članom 85 Ustava, koji predviđa da pravo predlaganja zakona, drugog propisa ili opšteg akta, pored Vlade i poslanika ima i najmanje šest hiljada birača. Ovom odredbom je opravdano omogućeno građanima pravo na zakonodavnu inicijativu, pravo na podnošenje predloga zakona, jer vlast i institucije u demokratskim društvima izvode svoj legitimitet iz volje naroda.

U najvećem broju slučajeva, pravo predlaganja zakona i drugih akata koristi Vlada RCG, ali u novije vrijeme zakonodavne inicijative sve češće potiču od 6000 birača ili u saradnji sa nevladinim organizacijama pripremljene tekstove predlažu poslanici. Posljednjih godina se u skupštinskoj proceduri našlo nekoliko ovako predloženih akata, od kojih su neki usvojeni u parlamentu. Ovaj mehanizam predlaganja zakona se u praksi lakše ostvaruje uz uključivanje nevladinih organizacija, koje imaju potrebna iskustva i ljudske resurse za obavljanje procedure prikupljanja potrebnih potpisa, izradu zakonskih tekstova i njihovu elaboraciju na odborima i plenarnom zasjedanju Skupštine.

Zahtjevi poštovanja i unapređenja principa dobre vladavine, kao preduslov da državne institucije efikasno odgovore iskazanim potrebama građana, ističu neophodnost jačanja civilnog društva i uloge nevladinih organizacija u demokratskom svijetu. Dobra vladavina oslanja se i koristi uticaj i kapacitete nevladinih organizacija u društvu. Saradnja sa nevladinim sektorom podrazumijeva korišćenje prednosti novih znanja i vještina koje NVO-i posjeduju zahvaljujući njihovoj fleksibilnosti i značajnom iskustvu sa terena, kao i mogućnosti da ih primijene na adekvatan način i tamo gdje je potrebno.

3.2. REFORME SKUPŠTINE RCG

Skupština Republike Crne Gore je u posljednjih nekoliko godina u fazi reformi, koje su dovele do bitnih promjena i pomaka. Ove reforme, između ostalog, imaju za cilj racionalizaciju i postizanje većeg stepena efikasnosti u zakonodavnom postupku, unapređenje značaja i uloge skupštinskih radnih tijela i klubova poslanika, unapređenje kontrolne funkcije parlamenta, kao i postizanje veće transparentnosti u radu i veće otvorenosti institucije prema građanima.

Imajući u vidu navedene ciljeve, Skupština RCG je u martu 2003. formirala Radnu grupu za izradu Poslovnika Skupštine RCG (povremeno radno tijelo) koja je izradila Nacrt skupštinskog Poslovnika. U izradi ovog dokumenta Skupština je saradivala sa Nacionalnim demokratskim institutom (NDI), prikupljajući i koristeći na taj način dragocjena uporedna iskustva. Nažalost, Skupština kasni sa usvajanjem ovog dokumenta, time odlažući pozitivne efekte koje će novi poslovnik imati u odnosu na vrhovno zakonodavno tijelo.

- stranica *web site*-a Skupštine RCG www.skupstina.cg.yu

Već na **POČETNOJ STRANI** možete naći pregled **INFORMACIJA** o najnovijim aktivnostima parlamenta. Na lijevoj strani nalazi se meni, iz kojeg možete pristupiti poglavljima **PREDSJEDNIK** i **GENERALNI SEKRETAR** gdje su date njihove biografije. Iz poglavlja **POSLANIČKI KLUBOVI** možete dobiti informacije o

broju poslanika po partijama i kontaktima parlamentarnih partija. Imena poslanika, kao i to kojoj partiji pripadaju, možete naći u dijelu **POSLANICI**. Listu sjednica možete naći u dijelu **SJEDNICE**, a informacije o tome koja radna tijela postoje, broj članova i kontakte radnih tijela u poglavlju **RADNA TIJELA**. Takođe, u okviru ovog menija, postoje i sekcije **PREDLOZI ZAKONA** i **USVOJENI ZAKONI** gdje možete u *word* formatu *download*-ovati predloge zakona kao i sve usvojene zakone od 12.11.2002. pa do danas. U poglavlju **DOKUMENTI** naći ćete Ustav RCG, poslovnik Skupštine RCG, Zakon o izboru odbornika i poslanika kao i ostala dokumenta koja vam mogu biti od koristi. Sa desne strane, nalaze se sekcije **NAJAVE**, **AKTUELNO** i **SAOPŠTENJA** gdje se dnevno ažuriraju informacije, tako da možete biti na vrijeme informisani o zbivanjima u parlamentu.

Pored navedenog, u Skupštini je instalirana funkcionalna računarska i komunikacijska mreža za potrebe obavljanja istraživačke djelatnosti i boljeg protoka informacija. Ovim projektom službenicima je omogućeno da u obavljanju svakodnevnih aktivnosti mnogo više koriste računare čime se svakako doprinosi efikasnosti rada.

Parlament je dobio i moderan *website* (www.skupstina.cg.yu) koji omogućava građanima lak pristup zakonskim predlozima i usvojenim aktima, kao i drugim dokumentima i informacijama koje se tiču skupštinskog rada.

Važno je pomenuti i to da je Skupština RCG ostvarila napredak u oblastima parlamentarne saradnje i skupštinske diplomatije, prvenstveno kroz redovno organizovanje "Cetinjskog parlamentarnog foruma", čiji su učesnici predstavnici zemalja Evropske unije i zemalja na putu evropskih integracija. Pored toga, Skupština RCG je bila domaćin jesenje konferencije Parlamentarne skupštine OEBS-a, najveće međunarodne konferencije ikad održane u Crnoj Gori, na kojoj je učestvovalo preko 200 parlamentaraca iz 55 zemalja članica OEBS-a.

Kroz uporednu analizu budžeta evropskih parlamenata, pa i predstavničkih tijela u regionu, nameće se očigledan zaključak da Skupština Republike Crne Gore raspolaže sa puno manje finansijskih, prostornih i ljudskih resursa u obavljanju svojih aktivnosti. Tako je, na primjer, budžet Sabora Hrvatske desetak puta veći od budžeta Skupštine RCG, a u poređenju sa brojem poslanika svaki u radu raspolaže sa petostruko većom sumom novca godišnje. Slična je situacija, ili su razlike još izraženije, i u ostalim evropskim parlamentima, od skoro četiri puta više novca po poslaniku u Češkoj, do 30 puta više finansijskih sredstava u Italiji. Komparativna analiza

broja uposlenih službenika u evropskim parlamentima, koji su tehnička i stručna pomoć poslanicima u obavljanju svakodnevnih zadataka, takođe pokazuje da crnogorski poslanici za razliku od svojih kolega iz Evrope i regiona obavljaju iste poslove sa puno manje osoblja i opreme. Prema uporednim podacima poslanici obično imaju od jednog do pet službenika i asistenata na raspolaganju, dok u Skupštini Crne Gore broj službenika u odnosu na poslanike iznosi 0,78. Slična situacija postoji još jedino u parlamentu Španije, gdje je broj službenika po poslaniku 0,93, i u Luksemburgu gdje taj brojčani odnos varira od 0,73 službenika po poslaniku do 1,73, zbog mogućnosti da poslanici uposle dodatne asistente za istraživanja koristeći finansijska sredstva odobrena budžetom parlamenta.

Pored realnih teškoća sa kojima je Skupština RCG suočena, započete reforme su se mogle odvijati brže, a u prethodnom periodu trebalo je postići više. Crnogorski parlament mora, ne samo da istraje u procesu reformi, već da uđe u zadatke koji mu predstoje sa intenzivnijim angažmanom i što prije dosegne standarde kojima teži.

U značajnom broju projekata koji imaju za cilj reformisanje parlamenta učestvovala su i međunarodne i domaće nevladine organizacije, organizujući za poslanike i službenike studijske posjete, seminare, konsultacije i sl.

Saradnja parlamenta sa nevladinim organizacijama iz Crne Gore naročito je intezivirana posljednjih godina, a započeta je 2001. godine programom "Otvoreni parlament" Centra za demokratsku tranziciju, čime je Skupština u pravom smislu počela da se otvara prema građanima.

3.3. PARLAMENTARNI PROGRAM CDT-A

Centar za demokratsku tranziciju od jula 2001. godine realizuje program "Otvoreni parlament", u saradnji sa Skupštinom Republike Crne Gore i Nacionalnim demokratskim institutom (NDI). Cilj programa "Otvoreni parlament" je upoznavanje građana sa načinom funkcionisanja Skupštine RCG, povećanje transparentnosti njenog rada, kao i učešća građana u parlamentarnim aktivnostima.

U prvoj fazi realizacije ovog programa, glavne aktivnosti bile su javne tribine "Građani pitaju" i posjete građana Skupštini RCG.

Tribine "Građani pitaju" organizovane su sa ciljem da komunikacija birača i njihovih izabраниh predstavnika ne postoji samo u predizbornom periodu, već tokom cijelog mandata. Tribine su organizovane u svim većim opštinama u Crnoj Gori i putem njih su poslanici crnogorskog parlamenta razgovarali sa građanima o različitim aktuelnim temama i odgovarali na njihova pitanja.

Posjete građana crnogorskom parlamentu CDT organizuje od same inicijacije Parlamentarnog programa, sa ciljem upoznavanja crnogorskih građana sa organizacijom, radom i istorijatom Skupštine Republike Crne Gore. Posjete realizuju koordinatori CDT-a pružajući učesnicima informacije o istoriji crnogorskog parlamentarizma, podatke o trenutnom sazivu Skupštine RCG, njenom radu, pravilima i organizaciji, kao i o svim tehničkim pitanjima važnim za funkcionisanje parlamenta. Ukoliko je u toku sjednica Skupštine, posjetioci imaju i priliku da iz prostorija za novinare uživo osjete atmosferu rasprave i usvajanja zakona. U okviru posjeta učesnicima, takođe, pružamo mogućnost da se sastanu i razgovaraju sa poslanicima i službenicima Skupštine. Svi građani koji posjete Skupštinu u organizaciji CDT-a dobijaju primjerak naše brošure "Parlamentarni vodič" u kojoj su sadržane najvažnije informacije o parlamentarnom životu Crne Gore.

■ posjeta štíćenika doma "Mladost" iz Bijele Skupštini RCG

▪ koordinatori i polaznici *Internship* programa sa rukovodstvom Skupštine RCG

U septembru 2003. godine projekat "Otvoreni parlament" je obogaćen novom aktivnošću – *Internship* programom, programom stažiranja studenata u Skupštini Republike Crne Gore. Pored kvalitetne saradnje koju ostvarujemo sa Nacionalnim demokratskim institutom i Skupštinom RCG, u realizaciji *Internship* programa imamo i novog važnog partnera – Univerzitet Crne Gore. Ovaj program studentima omogućava da u direktnom kontaktu saznaju mnogo o ovoj važnoj instituciji, da steknu praktična znanja neophodna za budući profesionalni angažman, ali i da konkretno doprinesu radu parlamenta kroz obavljanje administrativnih

zadataka, izradu zapisnika, izvještaja, predloga za pojedine izmjene i dopune zakonskih predloga i vrlo ozbiljan rad na komparativnim analizama i istraživanjima. Od početka sprovođenja *Internship* programa do danas u njemu je učestvovalo 30 studenata završnih godina Pravnog, Ekonomskog i Elektrotehničkog fakulteta, koji su imali priliku da primijene svoja teoretska znanja stažirajući u Skupštini RCG. Četvrtu generaciju čini 10 studenata koji stažiraju u Skupštini od novembra 2005. godine.

■ detalji iz Skupštine RCG

CDT u sklopu svojih aktivnosti na Parlamentarnom programu objavljuje i Bilten, koji obrađuje informacije o legislativnim aktivnostima Skupštine RCG. Bilten distribuiramo periodično, u zavisnosti od intenziteta aktivnosti Skupštine.

Osim kroz "Otvoreni parlament", CDT saradnju sa Skupštinom RCG ostvaruje i kao lokalni partner *East-West* projekta parlamentarne prakse, kroz program "Zakonodavstvo i građani". Program podrazumijeva saradnju i razmjenu iskustava između parlamenata na Balkanu, kroz uzajamne posjete, okrugle stolove i godišnje regionalne konferencije.

4. USTAV O SKUPŠTINI

- Nadležnost Skupštine
  - Izbor poslanika
  - Poslanički imunitet
  - Zasjedanja
- Raspuštanje Skupštine
  - Predlaganje zakona

4.1. SKUPŠTINSKE PROCEDURE REGULISANE USTAVOM

Nadležnost Skupštine, kao organa zakonodavne vlasti, utvrđena je Ustavom Republike Crne Gore.

Shodno članu 81 Ustava Republike Crne Gore, Skupština Republike Crne Gore:

1. donosi Ustav,
2. donosi zakone, druge propise i opšte akte,
3. donosi prostorni plan Crne Gore, budžet i završni račun,
4. utvrđuje načela za organizaciju državne uprave,
5. potvrđuje međunarodne ugovore iz nadležnosti Republike,
6. raspisuje republički referendum,
7. raspisuje javne zajmove i odlučuje o zaduživanju Crne Gore,
8. bira i razrješava predsjednika i članove Vlade, predsjednika i sudije Ustavnog suda, predsjednika i sudije svih sudova,
9. imenuje i razrješava državnog tužioca i druge funkcionere,
10. daje amnestiju za krivična djela utvrđena republičkim zakonom,
11. vrši druge poslove utvrđene Ustavom.

Skupštinu čine poslanici koje biraju građani neposrednim i tajnim glasanjem, na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava. Poslanik se bira na šest hiljada birača.

Poslanik se opredjeljuje i glasa po sopstvenom uvjerenju i ne može biti opozvan.

Mandat Skupštine traje četiri godine. Za vrijeme ratnog stanja, mandat Skupštine produžava se do uspostave mira. Na predlog najmanje 25 poslanika, Vlade ili predsjednika Republike, Skupština može skratiti mandat.

Poslanik uživa imunitet. Poslanik ne može biti pozvan na odgovornost za govor u Skupštini. Protiv poslanika ne može se pokrenuti krivični postupak, niti odrediti pritvor bez prethodnog odobrenja Skupštine. Poslanik može biti pritvoren bez odobrenja Skupštine ako je zatečen u vršenju krivičnog djela za koje je propisana kazna u trajanju dužem od pet godina zatvora.

Imunitet, kao i poslanik, uživaju: predsjednik Republike, članovi Vlade, sudije, sudije Ustavnog suda i državni tužilac.

Pored navedenog, Ustav Republike Crne Gore, reguliše i sledeća pitanja vezana za rad Skupštine RCG:

Zasjedanja

Skupština radi na redovnim i vanrednim zasjedanjima. Redovno zasjedanje održava se dva puta godišnje, u skladu sa Poslovníkom Skupštine. Prvo redovno zasjedanje počinje prvog radnog dana u martu, a drugo prvog radnog dana u oktobru. Vanredno zasjedanje saziva se na zahtjev najmanje trećine ukupnog broja poslanika, predsjednika Republike i predsjednika Vlade.

Odlučivanje

Skupština odlučuje ako sjednici prisustvuje više od polovine ukupnog broja poslanika, a odluke donosi većinom glasova prisutnih poslanika, ako Ustavom nije drukčije određeno. Skupština odlučuje većinom glasova ukupnog broja poslanika o zakonima kojima se uređuje način ostvarivanja sloboda i prava, uređuje izborni sistem, utvrđuje materijalne obaveze građana, uređuju državni simboli, o razriješenju predsjednika Republike, o izboru Vlade i povjerenju Vladi, o raspisivanju referenduma, o skraćivanju mandata i o svom poslovniku.

- elektronski uređaj za glasanje i poslanička kartica

Raspuštanje Skupštine

Skupština se raspušta ako ne izabere Vladu u roku od 60 dana od dana kada predsjednik Republike predloži kandidata za predsjednika Vlade. Skupština se ne može raspustiti za vrijeme ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti ili vanrednog stanja. Ako Skupština duže vrijeme ne obavlja nadležnosti utvrđene Ustavom, Vlada može, pošto sasluša mišljenje predsjednika Skupštine i predsjednika klubova poslanika u Skupštini, raspustiti Skupštinu. Vlada ne može raspustiti Skupštinu ako je pokrenut postupak glasanja o nepovjerenju Vladi. Raspuštanje Skupštine utvrđuje ukazom predsjednik Republike i određuje datum izbora za novu Skupštinu.

Predlaganje zakona

Pravo predlaganja zakona, drugog propisa ili opšteg akta imaju Vlada, poslanik i najmanje šest hiljada birača.

5. UNUTRAŠNJA ORGANIZACIJA SKUPŠTINE

- Predsjednik i potpredsjednik
  - Radna tijela
- Djelokrug komisija i odbora
  - Klubovi poslanika

5.1. PREDsjedNIK I POTPREDSJEDNIK SKUPŠTINE

Predsjednik Skupštine:

- saziva Skupštinu na sjednice i predsjedava sjednicama,
- stara se o primjeni Poslovnika Skupštine,
- stara se o organizaciji rada Skupštine i daje inicijative za unapređenje tog rada,
- stara se o blagovremenom i usklađenom radu radnih tijela Skupštine,
- potpisuje akte Skupštine, osim zakona,
- vrši druge poslove koji su utvrđeni Poslovníkom o radu Skupštine Republike Crne Gore.

Broj potpredsjednika utvrđuje Skupština prilikom njihovog izbora. Oni pomažu predsjedniku Skupštine u vršenju poslova iz njegovog djelokruga. Predsjednika Skupštine, u slučaju njegove privremene spriječenosti, zamjenjuje potpredsjednik kojeg on odredi.

Izbor i razrješenja predsjednika i potpredsjednika Skupštine

Kandidata za predsjednika Skupštine može da predloži najmanje 10 poslanika. Poslanik može da učestvuje u predlaganju samo jednog kandidata. Predlog sadrži ime i prezime kandidata, kratku biografiju, stranačku pripadnost i obrazloženje. Predsjednik Skupštine bira se po pravilu javnim glasanjem. Ako je za predsjednika Skupštine predloženo više kandidata, izbor se vrši tajnim glasanjem.

Predlaganje i izbor potpredsjednika Skupštine vrši se na isti način kao izbor predsjednika Skupštine.

Prilikom stupanja na dužnost predsjednik i potpredsjednik Skupštine polažu zakletvu pred Skupštinom. Tekst zakletve glasi: "Zaklinjem se da ću dužnost vršiti odgovorno i savjesno, po Ustavu i zakonu".

Predsjedniku, odnosno potpredsjedniku Skupštine, prestaje funkcija prije isteka vremena na koje je izabran ostavkom ili razrješenjem.

- detalj iz Skupštine RCG

5.2. RADNA TIJELA SKUPŠTINE

Obrazovanje i sastav

Za razmatranje i pretresanje pitanja iz nadležnosti Skupštine, predlaganje akata i vršenje drugih poslova iz nadležnosti Skupštine, obrazuju se komisije i odbori kao stalna radna tijela Skupštine. Skupština može, posebnom odlukom, obrazovati i druga stalna i povremena radna tijela za vršenje poslova iz svoje nadležnosti.

Radno tijelo ima predsjednika i određen broj članova koji se biraju iz reda poslanika. Sastav radnog tijela odgovara stranačkoj zastupljenosti poslanika u Skupštini. U pojedino radno tijelo Skupština može izabrati naučne i stručne radnike, kao konsultante koji nemaju pravo odlučivanja.

Predsjednik i članovi radnog tijela biraju se na četiri godine.

Radno tijelo radi u sjednicama. Predsjednik radnog tijela saziva radno tijelo na sjednicu, predlaže dnevni red i predsjedava sjednicom. On je dužan da sazove sjednicu radnog tijela ako to zatraži predsjednik Skupštine ili ako to predloži trećina članova radnog tijela, uz navođenje pitanja koja treba da se stave na dnevni red sjednice. Predsjednik radnog tijela organizuje rad radnog tijela.

Radno tijelo radi u sjednici kojoj prisustvuje većina članova radnog tijela, a odlučuje većinom glasova prisutnih članova. Sjednici radnog tijela prisustvuju predstavnici predlagača akta koji se na sjednici razmatra. U radu radnog tijela mogu, po pozivu, učestvovati predstavnici Vlade, bez prava odlučivanja.

U izvršenju poslova iz svog djelokruga radno tijelo može preko svog predsjednika tražiti od državnog organa podatke i informacije od značaja za svoj rad.

Komisije i odbori Skupštine

Radna tijela Skupštine obrazovana su kao komisije i odbori, i to:

- Odbor za ustavna pitanja;
- Zakonodavni odbor;
- Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu;
- Odbor za privredu, finansije i zaštitu životne sredine;
- Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu, zdravlje, rad i socijalno staranje;
- Odbor za međunarodne odnose;
- Odbor za ljudska prava i slobode;
- Odbor za ravnopravnost polova;
- Odbor za bezbjednost i odbranu;
- Odbor za evropske integracije;
- Komisija za izbor i imenovanja;
- Mandatno – imunitetska komisija;
- Komisija za praćenje javnosti i transparentnosti postupka privatizacije;
- Komisija za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama.

Nadležnost (djelokrug) komisija i odbora

- **Odbor za ustavna pitanja** razmatra predlog za promjenu Ustava, utvrđuje tekst nacрта i predlog amandmana na Ustav, razmatra promjene Ustava SRJ (danas Ustavna povelja) koje se vrše na osnovu saglasnosti republika članica i razmatra načelna pitanja primjene Ustava.

Odbor za ustavna pitanja ima predsjednika i 12 članova.

- **Zakonodavni odbor** razmatra:

- predloge zakona i drugih akata koje donosi Skupština sa stanovišta njihove usklađenosti sa Ustavom i pravnim sistemom, kao i u pogledu njihove pravne obrade,
- predloge za davanje autentičnog tumačenja zakona,
- akte o pokretanju postupka za ocjenu ustavnosti zakona ili ustavnosti i zakonitosti drugih propisa,
- stara se o jedinstvenoj zakonodavnoj metodologiji kao i jedinstvenoj pravno-tehničkoj obradi akata koje donosi Skupština,
- utvrđuje predloge autentičnog tumačenja zakona,
- utvrđuje prečišćeni tekst zakona i drugog propisa ako je zakonom, odnosno drugim propisom, za to ovlašćen.

Zakonodavni odbor ima predsjednika i osam članova.

- **Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu** razmatra predloge zakona i drugih akata i druga pitanja koja se odnose na:

- osnivanje, organizaciju i nadležnost organa vlasti i postupak pred tim organima,
- odbranu i bezbjednost,
- sistem lokalne samouprave,

- državne simbole, upotrebu nacionalnih simbola i državne praznike,
- republičko državljanstvo,
- izborni sistem i referendum,
- teritorijalnu organizaciju Republike,
- organizaciju i položaj glavnog grada i prijestonice,
- ostvarivanje posebnih prava nacionalnih i etničkih grupa,
- štampu i druge vidove javnog obavještanja,
- krivična i druga djela, odgovornost i kazne, amnestiju, pomilovanje i pravnu pomoć.

Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu ima predsjednika i osam članova.

- **Odbor za privredu, finansije i zaštitu životne sredine** razmatra predloge zakona i drugih akata i druga pitanja koja se odnose na:

- svojinu i svojinske odnose,
- prirodna bogatstva,
- privređivanje i preduzetništvo,
- energetiku, rudarstvo, industriju, pomorstvo i saobraćaj,
- poljoprivredu, šumarstvo, vodoprivredu,
- turizam, trgovinu,
- prostorni plan Republike i uređenje prostora, stambenu oblast i građevinsko zemljište,
- robne rezerve,
- republički budžet i završni račun,
- finansiranje državnih funkcija, poreze i druge dažbine,
- imovinsko-pravne i obligacione odnose,
- javne zajmove i zaduživanja Republike, banke, osiguranje imovine i lica,
- igre na sreću,
- zaštitu i unapređenje životne sredine, prirode i prirodnih dobara, zaštitu od opasnih i štetnih materija, zaštitu od drugih izvora ugrožavanja životne sredine.

Odbor za privredu, finansije i zaštitu životne sredine ima predsjednika i osam članova.

- **Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu, zdravlje, rad i socijalno staranje** razmatra predloge zakona i drugih akata i druga pitanja koja se odnose na:

- predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i vaspitanje,
- visoko univerzitetsko obrazovanje,
- nauku, kulturu, umjetnost, sport, fizičku i tehničku kulturu,
- zaštitu naučne, kulturne, umjetničke i istorijske vrijednosti,
- zdravstvenu zaštitu, zaštitu invalida, majki i djece,
- brak, porodicu, zapošljavanje, rad i prava zaposlenih.

Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu, zdravlje, rad i socijalno staranje ima predsjednika i osam članova.

- **Odbor za međunarodne odnose** razmatra međunarodne ugovore koje potvrđuje Skupština i druge akte i pitanja iz nadležnosti Skupštine u ovoj oblasti.

Odbor za međunarodne odnose ima predsjednika i šest članova.

- **Odbor za ljudska prava i slobode** razmatra predloge zakona i drugih akata koji se odnose na način ostvarivanja sloboda i prava čovjeka i razmatra načelna i pojedinačna pitanja iz oblasti ostvarivanja, unapređenja i zaštite ljudskih prava i sloboda.

Odbor za ljudska prava i slobode ima predsjednika i šest članova.

- **Odbor za ravnopravnost polova** razmatra i prati ostvarivanje Ustavom utvrđenih sloboda i prava čovjeka i građanina koja se odnose na ravnopravnost polova, a naročito: razmatra predloge zakona i drugih akata od značaja za ostvarivanje načela ravnopravnosti polova, podstiče primjenu i realizaciju ovog načela u zakonima Republike; podstiče i predlaže potpisivanje međunarodnih dokumenata o ravnopravnosti polova i prati ostvarivanje tih dokumenata u Republici; predlaže mjere i aktivnosti za unapređivanje ravnopravnosti polova posebno u oblastima obrazovanja, zdravstva, javnog informisanja, socijalne politike, zapošljavanja, preduzetništva, porodičnih odnosa, procesu odlučivanja i sl; učestvuje u pripremi i izradi dokumenata i usaglašavanju zakonodavstva u ovoj oblasti sa standardima u zakonodavstvima i programima Evropske unije; saraduje sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima ravnopravnosti polova.

- kabinet generalnog sekretara Skupštine RCG

Odbor za ravnopravnost polova ima predsjednika i deset članova.

- **Odbor za bezbjednost i odbranu** vrši parlamentarnu kontrolu rada policije i Agencije za nacionalnu bezbjednost; razmatra ostvarivanje Ustavom utvrđenih sloboda i prava čovjeka i građanina u primjeni ovlaštenja policije i Agencije za nacionalnu bezbjednost; razmatra predloge zakona, drugih propisa i opštih akata koje donosi Skupština, strategiju i druga pitanja iz oblasti bezbjednosti i odbrane Republike i njenih građana; razmatra predloge za imenovanje rukovodilaca policije i direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost.

Odbor za bezbjednost i odbranu ima predsjednika i 12 članova.

- **Odbor za evropske integracije** prati i, po potrebi, inicira usklađivanje pravnog sistema Republike Crne Gore sa pravnim sistemom Evropske unije; prati izvršavanje prava i obaveza Republike Crne Gore koje proizilaze iz međunarodnih ugovora koje se odnose na Savjet Evrope; razmatra međunarodne ugovore koje potvrđuje Skupština; odnosno na koje Skupština daje saglasnost Skupštini Srbije i Crne Gore za potvrđivanje. Odbor razmatra i druge akte i pitanja iz nadležnosti Skupštine u ovoj oblasti, saraduje i razmjenjuje iskustva sa odgovarajućim radnim tijelima u drugim parlamentima i međunarodnim integracijama.

Odbor za evropske integracije ima predsjednika i 12 članova.

- **Komisija za izbor i imenovanja:**

- podnosi Skupštini predlog za izbor, imenovanja i razrješenja osim predloga koje u skladu sa Ustavom i zakonom podnose drugi predlagači,

- predlaže propise kojima se uređuju pitanja ostvarivanja prava i dužnosti poslanika i funkcionera koje bira ili imenuje Skupština i na osnovu ovlaštenja donosi bliže propise za njihovo izvršavanje,
- utvrđuje predlog za obezbjeđenje sredstava u budžetu Republike za rad Skupštine i njene službe i stara se o pravilnosti korišćenja tih sredstava,
- donosi pojedinačne akte o statusnim pitanjima poslanika i funkcionera koje bira ili imenuje Skupština,
- daje saglasnost na akt o sistematizaciji radnih mjesta Službi Skupštine,
- na predlog generalnog sekretara Skupštine postavlja u Službi Skupštine lica na radna mjesta utvrđena aktom o sistematizaciji i u odnosu na Službu Skupštine i službenike u Službi vrši poslove koje u odnosu na državne organe i službenike u tim organima vrši Vlada,
- utvrđuje naknade i nagrade za rad stručnim i naučnim radnicima za angažovanje u radnim tijelima Skupštine,
- vrši druge poslove utvrđene zakonom i drugim propisima.

Komisija za izbor i imenovanja ima predsjednika i 12 članova.

- **Mandatno – imunitetska komisija:** razmatra razloge prestanka mandata pojedinog poslanika i o tome podnosi Skupštini izvještaj sa predlogom za popunu upražnjenog poslaničkog mjesta; izvještaj Republičke izborne komisije o popuni upražnjenog poslaničkog mjesta; pitanja primjene ili uskraćivanja imuniteta poslanika i druga pitanja u vezi sa mandatno–imunitetskim pravima poslanika.

Mandatno – imunitetska komisija ima predsjednika i četiri člana.

■ **Komisija za praćenje javnosti i transparentnosti procesa privatizacije** prati ostvarivanje javnosti i transparentnosti postupka privatizacije:

- upoznavanjem javnosti sa procesom privatizacije i procedurama,
- razmatranjem prigovora učesnika u postupku privatizacije koji se odnose na povredu principa javnosti i transparentnosti,
- praćenjem godišnjih planova privatizacije koje donosi Vlada,
- praćenjem rada Savjeta za privatizaciju,
- razmatranjem informacija koje obezbjeđuje od nosioca procesa privatizacije,
- predlaganjem propisa i promjena u propisima kojima se ostvaruju principi javnosti i transparentnosti i poboljšava procedura i postupak privatizacije,
- iniciranjem rasprave u Skupštini o pitanjima javnosti i transparentnosti privatizacije,
- davanjem preporuka državnim organima – nosiocima procesa privatizacije u pogledu obezbjeđenja javnosti i transparentnosti procesa privatizacije,
- ukazivanjem na povrede principa javnosti i transparentnosti,
- iniciranjem i predlaganjem pokretanja postupka odgovornosti institucija i pojedinaca zbog povrede javnosti i transparentnosti privatizacije.

Komisija, najmanje jednom godišnje, podnosi Skupštini izvještaj o javnosti i transparentnosti postupka privatizacije.

Komisija za praćenje javnosti i transparentnosti procesa privatizacije ima predsjednika i devet članova.

■ **Komisija za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama** na osnovu javnog konkursa koji raspisuje za svaku godinu, vrši raspodjelu sredstava za pružanje materijalne pomoći NVO koja se obezbjeđuju u budžetu Republike.

Komisija za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama ima predsjednika i šest članova.

■ **Povremena radna tijela** koja funkcionišu u Skupštini RCG su: Savjet za ustavna pitanja, Radna grupa za izradu Poslovnika Skupštine RCG i Radna grupa za pripremu predloga Zakona o imovini bivših društveno-političkih organizacija.

5.3. KLUBOVI POSLANIKA

U Skupštini se obrazuju klubovi poslanika. Klub poslanika čine najmanje dva poslanika, a poslanik može biti član samo jednog poslaničkog kluba. Klub poslanika se po pravilu konstituiše na prvoj sjednici Skupštine, tako što se predsjedniku Skupštine podnosi spisak članova kluba koji potpisuje svaki član kluba.

■ detalj iz Skupštine RCG

6. SKUPŠTINA I VLADA

- Kontrola izvršne vlasti
  - Poslaničko pitanje
  - Interpelacija
- Nepovjerenje vladi

6.1. PARLAMENTARNA KONTROLA IZVRŠNE VLASTI

U parlamentarnom sistemu jedna od osnovnih funkcija parlamenta jeste kontrola nad radom izvršne vlasti.

Najefikasnije sredstvo za kontrolu parlamenta nad radom vlade je pravo parlamenta da donosi budžet. Bez budžeta, tj. bez novčanih sredstava, vlada nije u mogućnosti da vrši svoju funkciju, pa je neizglasavanje budžeta u parlamentu jednako padu vlade. Sva ostala sredstva kojima parlament vrši kontrolu nad vladom mogu se podijeliti u dvije grupe: u prvu ulaze sredstva putem kojih se parlament obavještava o radu vlade, a u drugu sredstva kojima se pokreće politička odgovornost vlade u parlamentu.

Sredstva putem kojih se parlament obavještava o radu vlade mogu biti trajna i povremena. Trajno sredstvo kontrole parlamenta nad radom vlade su stalne komisije/odbori parlamenta. Povremena sredstva kontrole parlamenta nad radom vlade su: anketna komisija, poslaničko pitanje i interpelacija. Od sredstava za pokretanje političke odgovornosti vlade klasično sredstvo u parlamentarizmu je predlog za glasanje o nepovjerenju vladi.

Anketne komisije

Anketne komisije se formiraju radi ispitivanja nekog važnog pitanja koje je u bližoj ili daljoj vezi sa radom vlade.

Poslaničko pitanje

Poslaničko pitanje je konkretno pitanje koje poslanik postavlja određenom članu vlade ili vladi kao državnom organu u pismenom ili usmenom obliku. Ono mora biti jasno postavljeno i ne smije imati obilježje rasprave o pojedinom pitanju niti sadržavati kvalifikacije ljudi ili pojava. Odgovor na poslaničko pitanje daje se na istoj sjednici na kojoj ga je poslanik postavio ili na narednoj sjednici parlamenta, u svakom slučaju u toku istog zasjedanja. Poslanik ima pravo da na sjednici postavi najviše tri poslanička pitanja.

Poslije odgovora, na poslaničko pitanje, u parlamentu se ne vodi pretres. Poslanik koji je postavio pitanje ima pravo da u trajanju od tri minuta komentariše odgovor člana vlade na svoje pitanje i, eventualno, da postavi dopunsko. To podrazumijeva da bi i član vlade koji je pružio odgovor mogao uzeti riječ još jedanput, ali time bi cijela stvar u vezi sa poslaničkim pitanjem trebalo da bude završena. Kako se vidi, kod poslaničkog pitanja na sceni su poslanik koji pita i član vlade koji odgovara na pitanje. O poslaničkom pitanju se niti pretresa niti glasa. Cilj poslaničkog pitanja je obavještenje koje bi moglo kompromitovati vladu i biti kasnije od značaja kod eventualnog pokretanja političke odgovornosti vlade u parlamentu.

■ govornica u Plenarnoj sali

POSLANIČKA PITANJA

(eng. *question time* – u doslovnom značenju "vrijeme za pitanja")

Poslanička pitanja – mehanizam kojim predstavnici parlamenta mogu tražiti informacije od čelnika izvršne vlasti i pozivati ih da obrazlože svoje postupke u vezi sa sprovođenjem političkih mjera – tradicionalni su oblik nadzora u parlamentarnim sistemima. Premda porijeklo vode iz britanskog Donjeg doma, ova je praksa danas uobičajena u čitavom svijetu. Poslanička pitanja najpoznatija su u svom usmenom obliku kada poslanici iz opozicije ispituju vladu ili pojedinog njenog člana o pitanjima u vezi sa pojedinim političkim mjerama, u toku foruma poznatog pod nazivom "vrijeme za pitanja". Vrijeme za pitanja je po pravilu dinamičan i vrlo javan proces. Vrijeme za pitanja ima u osnovi dvije svrhe. Jedna od njih je nadzor. Prisiljavanje izvršne vlasti da odgovara na pitanja, omogućuje poslanicima i široj javnosti da preispitaju (i na kraju krajeva da prosude) vladinu politiku i mjere. Druga je svrha političke naravi. Poslanička pitanja pružaju forum kako vladajućoj tako i opozicionim strankama da se uključe u stranačku debatu, često u korist zainteresovane javnosti.

* Iz parlamentarne prakse drugih zemalja

Interpelacija

Interpelacija je kvalifikovano pitanje upućeno članu vlade ili vladi u cjelini. Najmanje jedna četvrtina poslanika u Skupštini može podnijeti interpelaciju za pretresanje određenih političkih pitanja u vezi sa radom Vlade. Interpelacija se podnosi predsjedniku Skupštine u pisanoj formi, a pitanje koje treba razmotriti mora biti jasno formulisano i obrazloženo. Interpelaciju predsjednik Skupštine odmah upućuje poslanicima

i Vladi. Ako u toku pretresa interpelacije od nje odustanu pojedini poslanici, pa se broj poslanika koji su je podnijeli smanji ispod jedne četvrtine poslanika, smatraće se da je interpelacija povučena. Pretres interpelacije može se završiti donošenjem zaključka o pitanjima koja su pokrenuta, a može se završiti i bez odlučivanja. Kod interpelacije, za razliku od poslaničkog pitanja, glavni je pretres – debata, dok se poslaničko pitanje postavlja konkretno i na njega se daje odgovor pa do debate nikako ne može doći.

Interpelisati znači pitati, ali i pitajući protestovati.

RAZLIKE IZMEĐU INTERPELACIJE I POSLANIČKOG PITANJA

Jedna od razlika između interpelacije i poslaničkog pitanja je pretres. Kod interpelacije pretres se vodi zbog toga što se traži da vlada objasni i opravda svoj postupak, koji joj poslanici u parlamentu osporavaju.

Pitanje sadržano u interpelaciji po pravilu je krupno pitanje od opštedržavnog značaja koje izaziva interesovanje javnosti.

Dok su kod poslaničkog pitanja na sceni poslanik koji pita i član vlade koji odgovara, povodom interpelacije u raspravi mogu učestvovati svi poslanici i svi članovi vlade.

Interpelacija, za razliku od poslaničkog pitanja, obično završava glasanjem.

Cilj interpelacije nije kao kod poslaničkog pitanja informacija, nego diskusija i rasprava, a potom eventualno i sankcija prema vladi.

* Iz parlamentarne prakse drugih zemalja

■ Plenarna sala

Nepovjerenje vladi

Predlog da se glasa o nepovjerenju vladi mora da sadrži razloge zbog kojih se predlaže glasanje o nepovjerenju. O predlogu za glasanje o nepovjerenju vladi na sjednici parlamenta otvara se pretres. Prije otvaranja pretresa predstavnik predlagača ima pravo da obrazloži predlog, a predsjednik vlade da da odgovor. Po završenom pretresu pristupa se glasanju o nepovjerenju vladi.

Pitanje svog povjerenja u parlamentu može postaviti i sama vlada. Pitanje povjerenja u ime vlade postavlja predsjednik vlade i ima pravo da ga obrazloži. Po završenom pretresu pristupa se glasanju o povjerenju.

Od sredstava za pokretanje političke odgovornosti vlade klasično sredstvo u parlamentarizmu je predlog za glasanje o nepovjerenju vladi. Predlog za glasanje o nepovjerenju vladi postavlja određen broj poslanika u parlamentu. Da bi vlada izgubila povjerenje parlamenta, potrebno je da taj predlog usvaja ista ona većina poslanika koja je potrebna za vladin izbor. Ali, i sama vlada može, da bi vršila pritisak na parlament, postaviti pitanje svog povjerenja u parlamentu. Ukoliko ne dobije potreban broj glasova, vlada je izgubila povjerenje parlamenta. Gubitak povjerenja u parlamentu obavezuje vladu na podnošenje ostavke.

* Iz parlamentarne prakse drugih zemalja

PARLAMENTARNA SASLUŠANJA (eng. *public hearings*)

Praksa pojedinih razvijenih zemalja poznaje i institut parlamentarnog saslušanja, koji se može definisati kao mehanizam za prikupljanje informacija koji koriste parlamentarni odbori. Parlamentarna saslušanja se mogu sprovoditi o pitanjima kao što su nedostatak određenih zakonskih rješenja, ali mnogo uobičajenije je vođenje parlamentarnog saslušanja o već predloženim zakonima i drugim aktima. Svrha parlamentarnog saslušanja je i da prati ispunjavanje programa i aktivnosti vlade. Parlamentarna saslušanja daju mogućnost i građanima da učestvuju u procesu izrade stavova o određenim pitanjima i tako pruže pomoć u izgradnji javnog mišljenja o nekoj mjeri ili pitanju. Većina parlamentarnih saslušanja se odvijaju u sjedištu parlamenta ali ponekad radno tijelo parlamenta može odlučiti da postoji potreba da se parlamentarno saslušanje sprovede na terenu.

Nevladine organizacije mogu predstavljati bogat izvor informacija za parlamentarne odbore. Visoko obrazovani ljudi i članovi drugih organizacija su često voljni da pruže pomoć odborima kroz predočavanje konkretnih podataka, analiza i izjava. Dosadašnje studije pokazuju da svjedočenje pred parlamentarnim odborom tokom parlamentarnog saslušanja predstavlja važan i efikasan metod uticanja na zakonodavstvo. Pored pomenutog, kroz proces konsultovanja eksperata i interesnih grupa, odbori dobijaju informacije i pomoć običnih građana koji imaju direktno iskustvo naspram predloženog zakonodavnog akta ili pitanja i na koje će direktno uticati odluke donesene od strane odbora i parlamenta.

* Iz parlamentarne prakse drugih zemalja

■ jedna od sala u Skupštini RCG

IZVORI

Za izradu "Parlamentarnog vodiča" korišćeni su sljedeći materijali:

1. Ustav Republike Crne Gore,
2. Poslovník Skupštine Republike Crne Gore,
3. Poslovník Vlade Republike Crne Gore,
4. Crnogorski ustavi, organizacija i sastav organa vlasti, poslanici i ministri od 1946 – 1998. godine – autor Slobodan Dragović,
5. Ustavno pravo, dr R. Marković,
6. *Website* Skupštine Crne Gore, www.skupstina.cg.yu,
7. *Website* NDI–a, www.ndicrnagora.org,
8. *Website* Podgorice, www.podgorica.cg.yu.

Zahvaljujemo se predsjedniku Skupštine RCG, g–dinu Ranku Krivokapiću i članovima njegovog kabineta kao i generalnom sekretaru Skupštine RCG, g–dinu Milanu Radoviću i članovima skupštinske službe na pružanju podrške pri izradi drugog dopunjenog izdanja "Parlamentarnog vodiča".

Takođe, zahvaljujemo se prof. dr Radoslavu Raspopoviću i Tatjani Koprivici na pomoći i recenzijama koje su nam pružili pri izradi drugog poglavlja ovog vodiča.

Posebnu zahvalnost dugujemo Lisi McLean, Zuzani Dzurikovoj i Nataši Bulatović iz Nacionalnog demokratskog instituta i zamjeniku generalnog sekeratara, Slobodanu Dragoviću na sugestijama i pomoći koju su nam pružili pri izradi "Parlamentarnog vodiča".

Na kraju, veliko hvala polaznicima svih generacija *Internship* programa u Skupštini Republike Crne Gore i svima onima koji su na bilo koji način pomogli da ova publikacija ugleda svjetlost dana.

CIP - Каталогизacija u publikaciji
Centralna narodna biblioteka Crne Gore, Cetinje

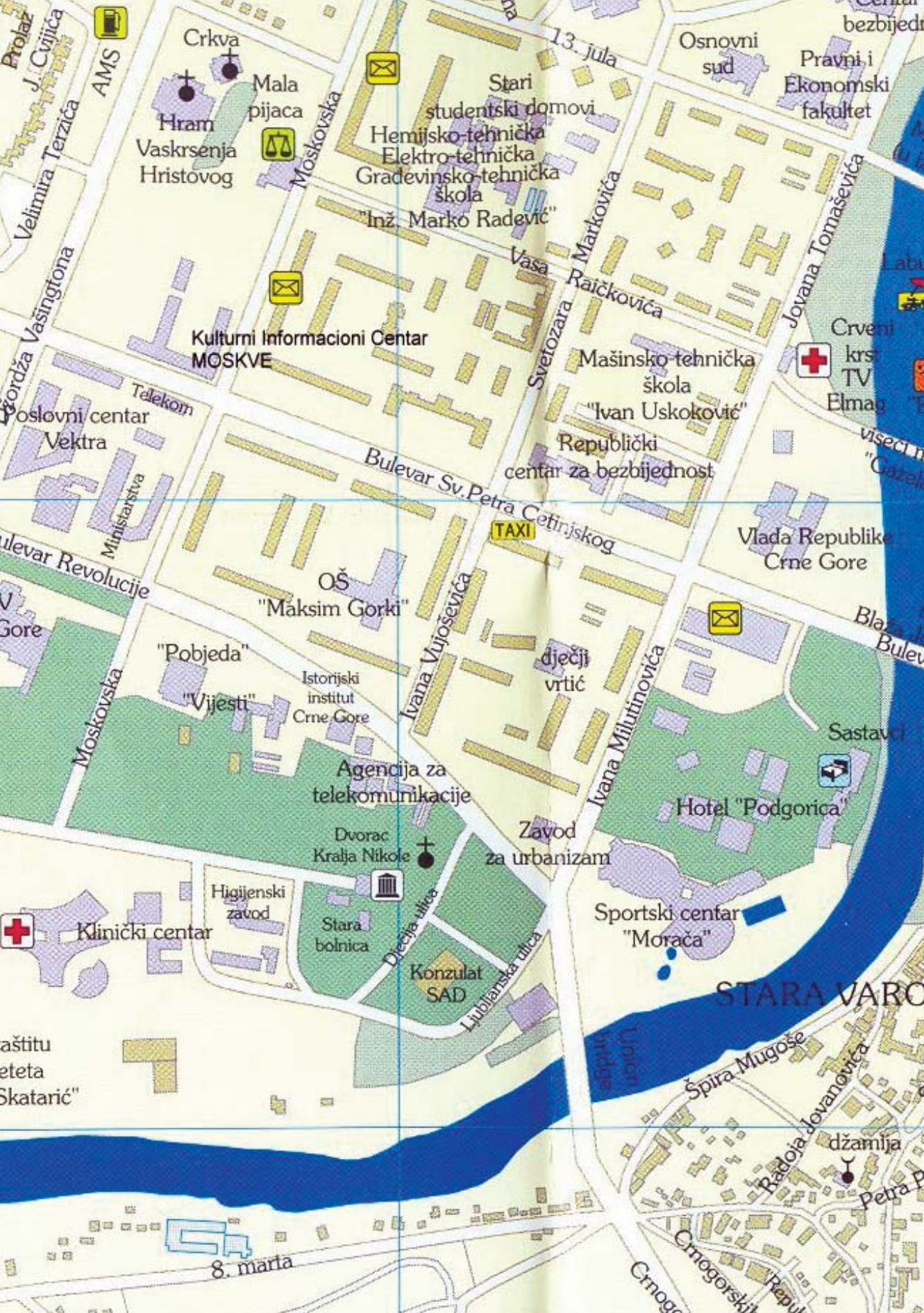
342.53 (036)

PARLAMENTARNI vodič / [urednici Dragan
Koprivica, Milena Jovanović i Milica Kovačević ;
prevod Ana Kovačević-Kadović ; fotografije Božo
Todorović]. - Podgorica : Centar za demokratsku
tranziciju, 2006 (Podgorica : Stefani '91). -
50, 50 str. : ilustr. ; 25 cm

Nasl. str. prištampanog prevoda: Parliamentary
Guide. - Tekst na srp. i engl. jeziku. - Oba
teksta štampana u međusobno obrnutim smjerovima. -
Prema predgovoru, ovo je 2. dopunjeno izd. - Tiraž
1500. - Bilješke uz tekst. - Bibliografija: str.
48.

ISBN 86-908199-0-8

a) Парламентаризам - Водичи
COBISS.CG-ID 10125328

Crkva
Hram
Vaskrsenja
Hristovog

Mala pijaca

Stari studentski domovi
Hemijsko-tehnička
Elektro-tehnička
Građevinsko-tehnička škola
"Inž. Marko Radević"

Osnovni sud
Pravni i
Ekonomski
fakultet

Kulturni Informacioni Centar
MOSKVE

Mašinsko-tehnička škola
"Ivan Uskoković"

Republički centar za bezbjednost

Vlada Republike
Crne Gore

OŠ
"Maksim Gorki"

"Pobjeda"

"Vijesti"

Istorijski institut
Crne Gore

Agencija za
telekomunikacije

Dvorac
Kralja Nikole

Zavod
za urbanizam

Hotel "Podgorica"

Sportski centar
"Moraca"

STARA VAROŠ

Klinički centar

Higijenski zavod
Stara bolnica

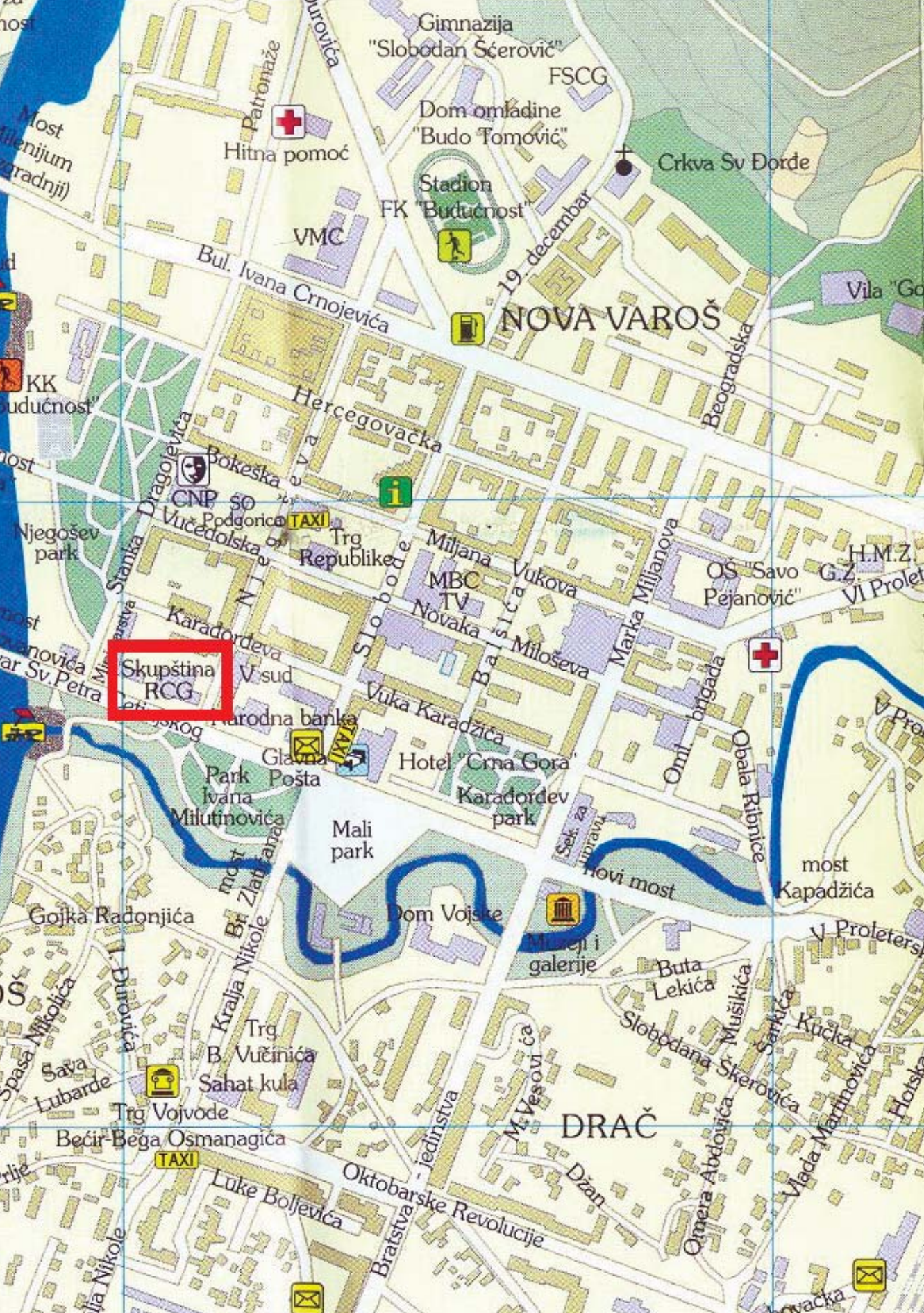
Konzulat
SAD

Špira Mugoše
Badoja Jovanovića

džamija

8. marta

Crnogorski Repul

Skupština RCG

NOVA VAROŠ

DRAČ

Hitna pomoć

Gimnazija
"Slobodan Šćerović"
FSCG
Dom omladine
"Budo Tomović"

Stadion
FK "Budućnost"

Crkva Sv Dorde

Bul. Ivana Crnojevića

Hercegovačka

Bokeska
CNP 50
Podgorica
Vučedolska

Trg Republike

Miljana Vukova
MBC
TV Novaka

OŠ "Savo Pejanović"
H.M.Z. G.Z.
VI Prolet

Skupština RCG

Karadorđeva

Vuka Karadžića

Hotel "Crna Gora"
Karadorđev park

Oml brigada

most Kapadžića

Gojka Radonjića

Dom Vojske

Muzej i galerije

Buta Lekića

Sava Lubarde

Trg B. Vučinića

Slobodana Skerovića

Kučka

Bećir Bega Osmanagića

Luke Boljevića

Oktobarske Revolucije

Džan

Omara Abdovića

Vlada Marmirovića